

Ethische kwesties bij het gebruik van kinderen in onderzoek: een scoping review

Rijksuniversiteit Groningen

Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Pedagogische Wetenschappen (Orthopedagogiek)

Marlinde Johanna Venema

S4729404

Bachelorwerkstuk Pedagogische Wetenschappen

Begeleider: dr. S.M. Field

Tweede beoordelaar: dr. T. Coppe

7 juni 2024

Aantal woorden: 7945

Abstract

This scoping review explores the ethical considerations in conducting research involving children as participants. The study involves a comprehensive search across multiple databases, eventually resulting in the inclusion of ten articles for analysis. The thematic analysis of these articles revealed recurring themes related to ethical considerations in research with children, including informed consent, child-friendly methods, the voice of the child and the balance between protection and participation. The analysis was conducted using a combination of deductive and inductive approaches, aiming to identify and analyze relevant ethical aspects and developments concerning the use of children as research participants. The findings emphasize the importance of respecting and integrating children's perspectives while actively involving them in research, while also safeguarding them from potential harm and emotional vulnerability. The study acknowledges limitations related to the inclusion criteria and the lack of specific focus on vulnerable or marginalized groups of children. Overall, this scoping review provides valuable insights into the ethical complexities and considerations involved in conducting research with children, highlighting the need for a balanced and inclusive approach to ensure the well-being and meaningful participation of children in research.

Inleiding

Onderzoek met kinderen als participanten is een essentieel onderdeel van de wetenschap.

Door de geschiedenis heen heeft onderzoek met kinderen aanzienlijk bijgedragen aan kennis op diverse terreinen (Punch, 2002). Deze onderzoeken hebben inzichten verschaft over onderwerpen waaronder het onderwijs, opvoeding, ontwikkeling en de ervaringen van kinderen. Het gebruik van kinderen in onderzoek roept echter vragen op over de ethische aspecten en verantwoordelijkheden die ermee gepaard gaan (Helseth & Slettebø, 2004). Hoewel onderzoek met kinderen veel nieuwe inzichten biedt, bestaan er ook moeilijkheden. Het is daarom van belang om aandacht te besteden aan de ethische dilemma's die kunnen ontstaan bij het betrekken van kinderen in onderzoek (Mahr, z.d.).

De afgelopen twintig jaar is er een toenemende interesse ontstaan voor onderzoek met kinderen en de methoden die daarvoor worden gebruikt (Punch, 2002). Onderzoekers hebben aandacht gevestigd op het feit dat kinderen geen passieve objecten zijn die puur afhankelijk zijn van volwassenen (Ajodhia-Andrews, 2016). Het besef van kinderen als sociale actoren die interactie hebben met hun omgeving wordt in de afgelopen jaren meer erkend (Griffin et al., 2014). Voorheen was dit niet het geval, kinderen kregen nauwelijks de mogelijkheid om hun eigen stem te laten horen in onderzoek. Ze werden onderzocht en gerepresenteerd vanuit het perspectief van volwassenen (Armijo & Willatt, 2022). Ondanks het feit dat deze volwassenen vaak professionals zijn die het belang van het kind in ogenschouw nemen, blijft het welzijn en de stem van het kind nog onvoldoende beschermd en vertegenwoordigd (Barker & Weller, 2003). In het VN Verdrag inzake de Rechten van het Kind zijn belangrijke rechten neergelegd die gelden voor een kind (Internationaal Verdrag Inzake de Rechten van het Kind, 2023). In het

verdrag wordt duidelijk gemaakt dat de belangen van het kind de eerste overweging moet zijn in beslissingen die hen aangaan (Reneman, 2011).

Al decennialang worden kinderen gebruikt als proefpersonen in onderzoek (Field & Behrman, 2004), met name in kwalitatieve onderzoeken zoals interviews, etnografisch onderzoek en in het bijzonder bij observatieonderzoek. Tegenwoordig moeten onderzoekers zich houden aan strikte ethische richtlijnen, maar in het verleden was dit niet altijd het geval. Kinderen werden destijds vaak getest en geobserveerd in laboratoriumomstandigheden. In deze omstandigheden werden kinderen meer gezien als proefpersonen waarmee je alles uit kon voeren en werden ze meer als dieren behandeld dan als mensen (Griffin et al., 2014). Een voorbeeld van een onderzoek waarbij ethische vragen naar boven kwamen, is het *Little Albert-experiment*. Bij dit experiment werd onderzoek gedaan naar de klassieke conditionering van angst bij een baby van 9 maanden oud (Digdon et al., 2014). Angstreacties werden bij het kind opgewekt door herhaaldelijk een hard geluid te laten horen wanneer hij een knaagdier zag. Na verloop van tijd ontwikkelde de baby een sterke, negatieve emotionele reactie bij het zien van een knaagdier. Dit onderzoek ontbrak volledig aan ethische toetsing en richtlijnen (Fridlund et al., 2012).

Bij het begrijpen van de relaties tussen jonge kinderen en onderzoekers speelt er een belangrijke kwestie: de dynamiek van machtsverhoudingen (Bartholomaeus, 2016). De potentie voor misbruik van proefpersonen door onderzoekers is aanwezig in elke onderzoeksrelatie. Echter, bij onderzoek waarbij kinderen optreden als proefpersonen, moeten extra voorzorgsmaatregelen worden genomen. Het begrip van kinderen en hun ervaring van de wereld verschilt sterk van die van volwassen mensen. Kinderen communiceren op een andere wijze en zijn daardoor kwetsbaarder (Christensen & Prout, 2002; Thomas & O’Kane, 1998). Als volwassen persoon heeft de onderzoeker een autoriteitspositie (Holland et al., 2010). Dit kan op

verschillende manieren invloed hebben op de kinderen die deelnemen aan het onderzoek. Er ontstaat vaak een wens bij het kind om de onderzoeker tevreden te stellen, gekoppeld aan de angst om het fout te doen. Onderzoekers kunnen bewust of onbewust hun eigen perspectief aan kinderen opleggen, waardoor zij aanzienlijk beïnvloed kunnen worden (Lane et al., 2019). Kinderen zijn minder in staat om zichzelf te beschermen, waardoor er door deze machtsverhouding een risico bestaat op misbruik (Thomas & O’Kane, 1998).

De afgelopen tijd is er gelukkig meer aandacht ontstaan voor het handhaven van ethische richtlijnen in onderzoek met kinderen (Helseth & Slettebø, 2004). Het is essentieel voor onderzoekers om voortdurend te erkennen dat kinderen individuen zijn met cognitieve en communicatieve vaardigheden vergelijkbaar met die van volwassenen, waardoor zij op dezelfde manier behandeld dienen te worden (Armijo & Willatt, 2022). De omstandigheden waarin het onderzoek plaatsvindt en de interacties en omgang met de deelnemende kinderen hebben grote betekenis. Door Griffin en collega’s (2014) wordt aanbevolen om onderzoek te integreren in de alledaagse en natuurlijke contexten van het kind. Hoewel een natuurlijke context een goede start vormt, moeten onderzoekers zich met name aanpassen aan de individuele behoeften van de deelnemende kinderen. Er bestaat immers geen universele benadering die geschikt is voor elk kind (Dockett & Perry, 2005). Onderzoekers erkennen steeds vaker het belang van de participatie van kinderen, wat heeft geleid tot nieuwe methoden voor het betrekken van kinderen in onderzoekscontexten (Lewis et al., 2023). De focus ligt op het ontwikkelen van onderzoeksstrategieën die rechtvaardig en respectvol zijn tegenover kinderen met eigen perspectieven in plaats van hen als objecten van onderzoek te beschouwen (Barker & Weller, 2003).

In onderzoek met kinderen moet worden stilgestaan bij fundamentele vragen over de aard en het karakter van de activiteiten en taken die aan kinderen worden opgelegd, en of deze geschikt en verantwoord zijn voor hun ontwikkeling (Okyere, 2017). Daarnaast is het van belang om de representativiteit van kinderen, inclusief hun meningen en perspectieven, te waarborgen en ervoor te zorgen dat deze adequaat worden weergegeven in de onderzoeksresultaten (Green et al., 2022). Het is van belang om voortdurend te evalueren of het onderzoek de belangen van de participerende kinderen bevordert en niet schaadt. De bevindingen die voortkomen uit onderzoek met kinderen als participanten dienen te allen tijde te worden aangewend ten gunste van het welzijn van de kinderen zelf (Dockett & Perry, 2005).

Thiessen (1997) introduceert in het boek van Filer et al. (2002) drie verschillende niveaus; erkenning, handelen en samenwerken met de perspectieven van kinderen. Het is belangrijk dat de resultaten van het onderzoek niet enkel vanuit het perspectief van de onderzoekers worden beschreven. Het erkennen en representeren van de perspectieven van de deelnemende kinderen is even cruciaal, zo niet belangrijker (Filer et al., 2002). In het eerste niveau, erkenning van het perspectief van een kind, wordt benadrukt wat er te leren valt uit de perspectieven van kinderen, en hoe onderzoekers hiermee dienen om te gaan. Het tweede niveau belicht de uitdagingen waarmee onderzoek te maken krijgt bij het vertegenwoordigen van de perspectieven van kinderen in de resultaten, conclusies en discussies van het onderzoek. Ten derde is het van cruciaal belang om de perspectieven van kinderen te integreren in besluitvorming die invloed heeft op de levens van deze kinderen. Verschillende methoden moeten worden gevonden om deze perspectieven te waarborgen en te gebruiken in het voordeel van de kinderen die deel hebben genomen (Dockett & Perry, 2005).

Om het welzijn, de ontwikkeling, rechten en waardigheid van kinderen te waarborgen en te beschermen, alsook om ervoor te zorgen dat de bevindingen bijdragen aan positieve ontwikkelingen waarbij het perspectief en de mening van kinderen op een accurate wijze worden gerepresenteerd in de resultaten, is het van maatschappelijk belang om onderzoek te doen naar de ethische kwesties met betrekking tot het gebruik van kinderen als proefpersonen in onderzoek (Kirk, 2007). Bovendien is het van groot wetenschappelijk belang om ethisch verantwoord onderzoek uit te voeren, zodat er op een betrouwbare manier wetenschappelijke bevindingen worden verzameld (*Nederlandse Gedragscode Wetenschappelijke Integriteit | NWO*).

Uit eerder onderzoek uitgevoerd door Regan en collega's (2012) zijn ethische kwesties geïdentificeerd door een onderzoekscommissie die verband houdt met onderzoek met kinderen als proefpersonen. De kwesties die door de Research Ethics Committee (REC) worden besproken zijn onder andere mogelijke misverstanden over de risico's en voordelen van onderzoek, anonimiteit en vertrouwelijkheid, en geïnformeerde toestemming van deelnemers (Regan et al., 2012). Wegens de toenemende aandacht voor waarborging van ethische principes bij onderzoek met kinderen, is het van belang om een duidelijk overzicht te verkrijgen over wat de hedendaagse literatuur zegt over hoe ethisch en verantwoord onderzoek moet worden vormgegeven. Het doel van deze literatuurstudie is om te onderzoeken of de eerder geïdentificeerde thema's uit het onderzoek van Regan en collega's (2012) terug te vinden zijn in andere literatuur, en om andere relevante thema's te identificeren binnen het domein van ethisch onderzoek met kinderen als proefpersonen. Daarom zal dit onderzoek zich richten op het beantwoorden van de volgende vraag: *“In hoeverre komen de door Regan en collega's (2012) geïdentificeerde thema's omtrent ethische kwesties bij onderzoek met kinderen voor in recente literatuur en welke andere ethische kwesties worden benoemd in de literatuur?”*. Bovendien zal

deze studie aanbevelingen benoemen die worden gedaan in de literatuur met betrekking tot het gebruik van kinderen als proefpersonen.

Methode

Design

Dit onderzoek maakt gebruik van een systematische scoping review voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag. Het doel van deze scoping review is om ethische vraagstukken met betrekking tot kinderen als proefpersonen in onderzoek te identificeren. Scoping reviews hebben tot doel een beschrijvend overzicht te bieden van een divers corpus van literatuur met betrekking tot een onderwerp zonder individuele studies kritisch te beoordelen (Pham et al., 2014). Deze onderzoeksmethode is gekozen wegens de beperkte tijdsduur van het project en biedt tevens de mogelijkheid om een breed overzicht te creëren van beschikbare literatuur en om reeds bekende thema's uit de literatuur eenvoudiger te identificeren, wat de kernfocus is van dit onderzoek.

Inclusiecriteria

Inclusiecriteria zijn vastgesteld om enkel de artikelen te selecteren en te analyseren die relevant zijn voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag. De inclusiecriteria zijn opgesteld met behulp van de PICOC-methode, waarbij er wordt gekeken naar populatie, interventie, vergelijking, uitkomsten en context (Mengist et al., 2020). Geselecteerde artikelen dienen zich te richten op ethische kwesties, principes of richtlijnen met betrekking tot het gebruik van kinderen als participanten in kwalitatief onderzoek. Participanten die betrokken zijn bij het onderzoek moeten kinderen zijn onder 18 jaar. Er is geen specifieke focus op een interventie; alle vormen van kwalitatief onderzoek worden overwogen. De focus bij dit onderzoek ligt bij het

identificeren en analyseren van ethische kwesties, er is daarom geen vergelijking of controlegroep nodig. De bevindingen worden vergeleken met de reeds bekende thema's uit het artikel van Regan en collega's (2012). Om te worden opgenomen in de analyse dient een artikel zich te richten op kwalitatief onderzoek wat plaatsvindt in pedagogische context. Ook dienen artikelen peer reviewed te zijn om de kwaliteit van artikelen te waarborgen en wordt er alleen gekeken naar artikelen die gepubliceerd zijn na het jaar 2012 om de meest recente en relevante artikelen te screenen. Ten slotte zijn de geïncludeerde artikelen slechts online gepubliceerde artikelen vanwege de beperkte tijdruimte.

Zoekstrategie

De uiteindelijke inclusiecriteria leidden tot een zoekstring met drie categorieën: 'ethiek', 'kinderen' en 'kwalitatief onderzoek'. Voor het vinden van artikelen zijn de volgende zoektermen gebruikt:

1. Ethics (ethic/ethical principles, ethic/ethical considerations, ethic/ethical guidelines)
2. Children (child, children)
3. Qualitative research (qualitative study/studies, focus groups, interview, observation)

De zoekopdracht is in het Engels opgesteld om een breed scala aan artikelen te bereiken en luidt als volgt: "'Ethic* principles' OR 'ethic* considerations' OR 'ethic* guidelines' OR 'ethic*' AND 'child*' OR 'children' OR 'pedagogical' AND 'qualitative research' OR 'qualitative studies' OR 'qualitative study'.

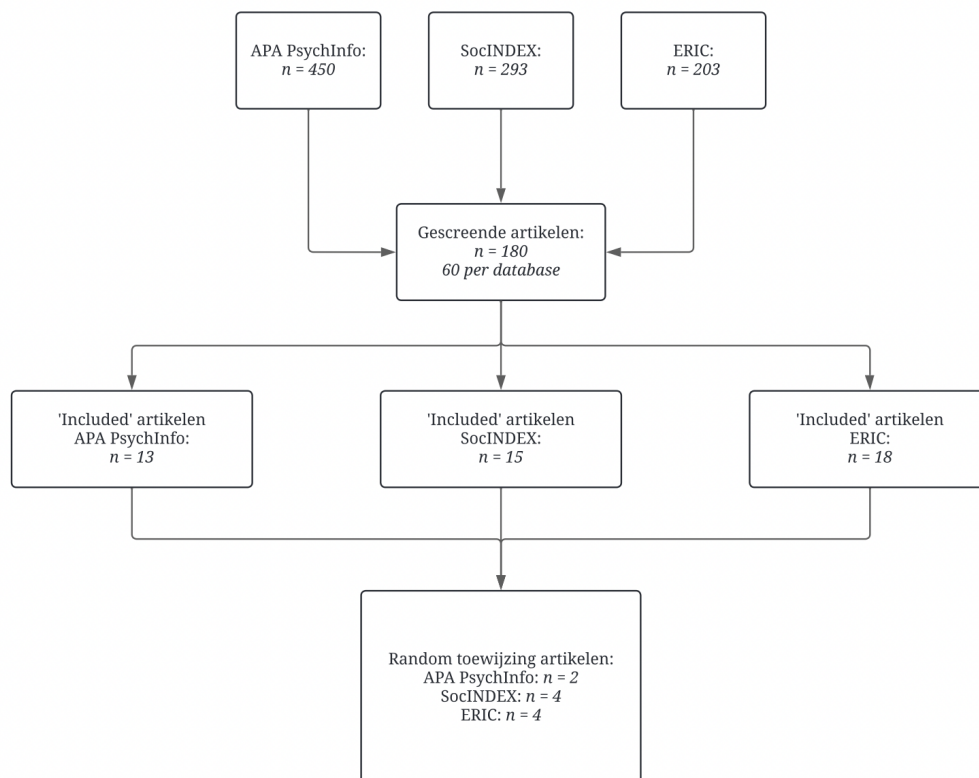
De zoekopdracht is vervolgens ingevoerd in verschillende databases. De databases die zijn geraadpleegd zijn: APA PsycInfo, ERIC en SocINDEX. APA PsycInfo biedt toegang tot literatuur betreffende onderzoeken over psychologie en de gedragswetenschap. ERIC richt zich op literatuur op het gebied van onderwijs en kinderen. SocINDEX bevat literatuur over sociologie en aanverwante sociale wetenschappen. Er zijn meerdere databases geraadpleegd om een breed scala aan literatuur te verkrijgen.

Dataverzameling

Na het invoeren van de zoekopdracht zijn uiteindelijk 943 artikelen gevonden. Hiervan zijn 450 artikelen uit APA PsycInfo gevonden, 203 uit ERIC en 293 uit SocINDEX. De gevonden artikelen zijn toen geüpload in het programma Zotero (desktopversie 6.0.37) om duplicaten te verwijderen. De overgebleven artikelen zijn vervolgens in Rayyan (webversie) geplaatst om deze te beoordelen op titel en abstract. Er is gekozen om de eerste 60 artikelen van elke database te screenen wegens de beperkte tijdsduur. De screening is gedaan door vier verschillende onderzoekers¹ om de kwaliteit en betrouwbaarheid van het onderzoek te waarborgen. Alleen de artikelen die door alle vier onderzoekers werden geïncludeerd gebruikt in de studie. Na de screening van 180 artikelen zijn er uiteindelijk 46 artikelen geïncludeerd, waarvan 18 artikelen uit ERIC, 15 artikelen uit SocINDEX en 13 artikelen uit APA PsycINFO. De artikelen zijn vervolgens door de begeleider van de vier onderzoekers willekeurig verdeeld onder de onderzoekers om betrouwbaarheid en objectiviteit te waarborgen. Elke onderzoeker kreeg tien artikelen toegewezen voor deze scoping review.

---

¹ G.R. van Pijkeren, H.F. Bergsma, M. Rijskamp, M.J. Venema

Figuur 1*Flowchart: selectie per database***Data-analyse: in kaart brengen van de gegevens**

De tien geselecteerde artikelen zijn geanalyseerd aan de hand van een thematische analyse met behulp van het codeerprogramma ATLAS.ti (webversie v7.10.0). Thematische analyse is een methode om thema's binnen data van kwalitatief onderzoek te identificeren, analyseren en rapporteren (Braun & Clarke, 2006). Er is gekozen voor een combinatie van een deductieve en inductieve benadering binnen de thematische analyse. De eerste stap in het analyseren van artikelen was het verkennen en zorgvuldig doorlezen van alle artikelen. Vervolgens is in eerste instantie de deductieve benadering toegepast, waarbij het artikel van Regan et al. als basis

diende. De al bekende thema's uit het artikel van Regan en collega's zijn gebruikt om codes te vormen en om vervolgens met deze codes de thema's te identificeren in de geëxtraheerde artikelen. Naast het deductief coderen wordt er ook gebruik gemaakt van de inductieve benadering om nieuwe, relevante thema's rondom de ethische aspecten van het gebruik van kinderen als proefpersonen te identificeren en analyseren. In ATLAS.ti zijn codes gemaakt aan de hand van de gevonden ethische principes. Vervolgens is er gekeken naar de meest relevante codes en deze zijn uiteindelijk omgezet naar thema's. Door de combinatie van deductief en inductief coderen wordt er een breed overzicht gecreëerd over de relevante ethische aspecten en ontwikkelingen met betrekking tot het gebruik van kinderen als participanten in onderzoek.

Beoordeling literatuur

In het proces van deze scoping review zijn er verschillende manieren gebruikt om de literatuur kritisch te beoordelen. Dit is gedaan om de relevantie, methodologische kwaliteit en betrouwbaarheid van de literatuur te evalueren. Ten eerste zijn er strenge inclusiecriteria opgesteld op basis van de PICOC-methode, waarbij zorgvuldig is gekeken naar publicatiejaartal, 'peer-review', populatie, context en onderzoeksmethoden om een zo duidelijk mogelijke zoekterm op te stellen. Vervolgens is deze zoekstrategie toegepast en zijn verschillende databases geraadpleegd om een breed scala aan relevante literatuur te verkrijgen. Door het gebruik van specifieke zoektermen en screening van artikelen zijn alleen artikelen geëxtraheerd die voldeden aan de inclusiecriteria van de scoping review.

Resultaten

Een thematische analyse van de tien geïncludeerde studies bracht herhaaldelijk terugkerende thema's aan het licht. Dit resulteerde in drie hoofdthema's, waarvan één overeenkomst heeft met het artikel van Regan en collega's (2012).

Om een inzicht te verkrijgen in de ethische vraagstukken rond het betrekken van kinderen in onderzoek, is eerst gekeken naar de ontwikkeling van onderzoek met kinderen als participanten. Hierbij is er gekeken naar hoe kinderen worden gepercipieerd binnen onderzoekcontext, aangezien dit thema in bijna alle artikelen naar voren komt. Vervolgens worden de nieuwe bevindingen uit de literatuur besproken, deze zijn gecategoriseerd in drie hoofdthema's met ieder een aantal subthema's. De hoofdthema's die worden besproken zijn: *informed consent*, de stem van het kind en de rol van de onderzoeker.

Ontwikkeling van onderzoek met kinderen

Uit verschillende artikelen blijkt dat er een continue ontwikkeling plaatsvindt wat betreft de omgang met en het gebruik van kinderen als deelnemers in onderzoek. Traditioneel gezien werden kinderen in onderzoek vaak gezien als passieve objecten van studie. Kinderen werden voornamelijk gebruikt als bronnen voor data zonder zelf betrokken te worden bij het onderzoeksproces (Griffin et al., 2014). Deze benadering werd gedomineerd door het ontwikkelingspsychologisch perspectief, waar de kindertijd wordt gezien als een periode van kwetsbaarheid waarin kinderen afhankelijk zijn van volwassenen (Burman, 2008, geciteerd in Bartholomaeus, 2016). In deze traditionele benadering werd de rol van kinderen geminimaliseerd. De focus lag op bescherming en minimalisering van risico's, wat leidde tot een paternalistische aanpak waarin volwassenen alle beslissingen namen (Hogan, 2005, geciteerd in Griffin et al., 2014). Deze benadering negeerde vaak de stem en autonomie van kinderen, wat

resulteerde in een beperkte participatie van kinderen in het onderzoeksproces (Christensen & Prout, 2002, geciteerd in Moore et al., 2015; Griffin et al., 2014). Ethische commissies speelden hier ook een rol in, door het overmatig beschermen van kinderen kregen kinderen niet de mogelijkheid om zich te uiten in onderzoek (Guillemin & Gillam, 2004, geciteerd in Armijo & Willatt, 2022).

In de afgelopen decennia heeft er een verschuiving plaatsgevonden in de manier waarop kinderen worden gezien binnen onderzoekscontext. De traditionele benadering, waarin de onderzoeker werd gezien als de alwetende en almachtige autoriteit en de deelnemende kinderen als passieve en kwetsbare objecten (Alanen, 2002, geciteerd in Moore et al., 2015), maakt steeds meer plaats voor een benadering met een evenwichtiger machtsverdeling tussen onderzoeker en deelnemer (Griffin et al., 2014). Deze verandering wordt gekenmerkt door een toename in participatieve benaderingen waarbij de deelname van kinderen in onderzoek wordt gestimuleerd en gewaardeerd (Niederer et al., 2020, geciteerd in Green et al., 2022; Lewis et al., 2023). Onderzoekers erkennen steeds meer de noodzaak om de perspectieven en belangen van kinderen te integreren in hun studies (Griffin et al., 2014; Armijo & Willatt, 2022), deze erkenning respecteert de rechten van kinderen om een stem te hebben in zaken die hen aangaan (UN, 1989, geciteerd in Armijo & Willatt, 2022).

Thema 1: Informed consent

Het instrument *informed consent* vormt een fundamentele ethische kwestie in onderzoek met kinderen. Het verkrijgen van *informed consent* is een complex proces, omdat het een balans moet vinden tussen de bescherming van de rechten, het welzijn van kinderen en het respecteren van hun autonomie. De capaciteiten van kinderen om zelfstandig toestemming te geven voor

deelname aan onderzoek kunnen sterk variëren, afhankelijk van leeftijd, ontwikkelingsniveau en individuele verschillen (Armijo & Willatt, 2022). Hierdoor is de betrokkenheid van ouders en voogden bij het geven van toestemming vaak vereist (Vaswani, 2018; Armijo & Willatt, 2022). Dit thema onderzoekt de ethische overwegingen rondom *informed consent* en het dilemma tussen het respecteren van de autonomie en het recht tot participatie van kinderen enerzijds, en de noodzaak om kinderen te beschermen anderzijds.

Subthema: ethische overwegingen bij het gebruik van informed consent

Het verkrijgen van *informed consent* wordt vereist door ethische commissies om ervoor te zorgen dat deelnemers op een bewuste en geïnformeerde manier instemmen met deelname aan onderzoek (Armijo & Willatt, 2022). In de context van onderzoek met kinderen wordt *informed consent* complexer omdat ook de toestemming van ouders en voogden wordt vereist (Vaswani, 2018; Armijo & Willatt, 2022). Dit proces houdt in dat zowel de kinderen als hun ouders of voogden volledig geïnformeerd moeten worden over de aard van het onderzoek, de mogelijke risico's en voordelen (Lewis et al., 2023), en de rechten van de deelnemers, waaronder het recht om zich op elk moment terug te trekken zonder negatieve gevolgen (Cocks, 2006, geciteerd in Bartholomaeus, 2016). Het verkrijgen van *informed consent* van ouders wordt beschouwd als een geschikte manier om toestemming te verkrijgen om kinderen, die mogelijk nog niet de nodige kennis en volwassenheid hebben ontwikkeld, alsnog deel te laten nemen in onderzoek (Vaswani, 2018; Lewis et al., 2023). Echter wordt er door Fargas-Malet (2010) en Kirk (2007) in Vaswani (2018) betoogt dat kinderen vaak zelf in staat zijn om beslissingen te nemen over hun deelname. Zij stellen dat er meer moet worden gekeken naar de competentie van het kind in plaats van chronologische leeftijd om hun vermogen om eigen beslissingen te maken. Kinderen zijn vaak

beter in staat om hun eigen capaciteiten te begrijpen dan volwassenen denken (Kirk, 2007, geciteerd in Vaswani, 2018), maar de vraag blijft of kinderen volledig in staat zijn om de implicaties van hun deelname te begrijpen (Armijo & Willatt, 2022) en of dat risico genomen kan worden.

Hoewel *informed consent* door ouders en voogden vaak wordt gezien als een nuttig en noodzakelijk instrument om aan ethische normen te voldoen, kan de gestandaardiseerde vorm ervan onbedoelde effecten hebben waardoor ethische dilemma's ontstaan. De voorgeschreven richtlijnen voor het werven van participanten onder de 18 jaar zijn gebaseerd op de denkwijze dat deze kinderen niet in staat zijn om zelfstandig toestemming te geven (Okyere, 2017). Er wordt vaak een aanname gedaan dat deze ideeën in alle culturen gelden, ondanks dat er aanzienlijk bewijs is dat opvattingen over de kindertijd niet universeel zijn (Okyere, 2017). In het onderzoek van Okyere (2017) in Ghana waren de deelnemende kinderen verbijsterd toen ze ontdekten dat er toestemming aan hun ouders was gevraagd. Een van de deelnemende jongens uitte zijn verbazing aan de onderzoeker:

“(...) you have come here as a stranger who says he needs information or help or something like that from us here (...) one of them said he wanted to help you when he heard this, but you said you want to speak to his mother or father first. They are all angry with you (...) don't you think they will tell you if you needed permission from parents? Many of them are saying 'I am my own man' so you don't need permission” (Okyere, 2017, p.629).

Dit toont aan hoe een standaardprocedure kan botsen met culturele en individuele verwachtingen van autonomie. Dit gegeven maakt duidelijk dat het verkrijgen van toestemming niet alleen een

administratieve handeling is, maar een complexe interactie die afhankelijk is van context en cultuur. In Chili is schriftelijke toestemming voor deelname aan onderzoek vereist (Armijo & Willatt, 2022). In de studie van Armijo en Willatt (2022) werd gewerkt met een gemarginaliseerde doelgroep, waarbij leesvaardigheid niet vanzelfsprekend was. Het verstrekken van schriftelijke informatie was binnen dit onderzoek niet voldoende om geïnformeerde toestemming van deelnemers te waarborgen (Armijo & Willatt, 2022). Dit illustreert opnieuw een ethisch dilemma: hoewel het instrument *informed consent* ontworpen is om de rechten van deelnemers te beschermen, kan het naleven van deze norm in sommige contexten juist belemmerend werken.

Subthema: bescherming versus participatie

Het eerste principe van het Belmont Report vereist dat onderzoekers de rechten van deelnemers respecteren, inclusief hun vermogen om zelf beslissingen te nemen (Belmont Report, 1979, geciteerd in Armijo & Willatt, 2022). Er ontstaat echter een spanningsveld tussen het respecteren van de autonomie en het participatierecht van kinderen en de verantwoordelijkheid van volwassenen om hun welzijn te beschermen (Okyere, 2017). Kinderen kunnen moeite hebben met het volledig begrijpen van de implicaties van hun deelname aan onderzoek, waardoor volwassenen deze besluiten voor hen moeten nemen (Armijo & Willatt, 2022). Ouders nemen vaak een beschermende rol op zich en maken vaak beslissingen gebaseerd op wat zij denken dat het beste is voor hun kinderen, zoals het beschermen tegen mogelijke negatieve invloeden. Dit kan een positieve uitkomst hebben waarbij ouders hun kinderen beschermen tegen machtsverhoudingen en misbruik (19). Rousseau (2007) in Bartholomaeus (2016) benadrukt dat een bepaalde mate van bescherming door volwassenen nodig kan zijn om kinderen te

beschermen tegen schade (Armijo & Willatt, 2022; Moore et al., 2005). Echter bestaat er ook een kans dat ouders risico's van deelname overschatten of voordelen onderschatten (Wiles et al., 2007, geciteerd in Vaswani, 2018), wat kan leiden tot onterechte uitsluiting van hun kinderen van onderzoeksactiviteiten. In het onderzoek van Armijo en Willatt (2022) kwam duidelijk naar voren dat kinderen het niet altijd eens zijn met hun ouders over de voor- en nadelen van deelname aan onderzoek. Een specifiek geval betrof een meisje wiens moeder geen toestemming gaf voor haar deelname:

“Adela’s mother did not allow her to participate in the interviews because she believes that she should focus on learning. However, Adela does want to take part in the visual production with her classmates (...) and she approaches her own initiative. Indeed, this activity is entertaining and creativve, it involves a lot of children (...) and generates interest” (Armijo & Willatt, 2022, p.9).

In meerdere artikelen wordt het ethische dilemma belicht van *bescherming versus participatie* van kinderen in onderzoek. Enerzijds hebben volwassenen een wettelijke zorgplicht om kinderen te beschermen (Greene et al. 2015; Vaswani, 2018). Anderzijds hechten kinderen veel waarde aan het deelnemen aan activiteiten waar hun leeftijdsgenoten ook aan deelnemen. Wanneer kinderen worden uitgesloten van deelname aan onderzoeksactiviteiten waar andere kinderen wel aan deelnemen, kunnen ze zich buitengesloten voelen en missen ze de kans om op een gelijkwaardige manier met hun leeftijdsgenoten om te gaan (Harcourt, 2011, geciteerd in Moore et al., 2015; Armijo & Willatt, 2022). Dit kan leiden tot gevoelens van isolatie en kan een negatieve invloed hebben op hun welzijn (Whitehead, 2006, geciteerd in Okyere, 2017). Moore

en collega's (2015) benadrukken dat kinderen veel kunnen leren van deelname aan onderzoek, het positieve effecten kan hebben op hun ontwikkeling en stellen dat uitsluiting van onderzoek vaak een negatief effect heeft op het kind. Akesson et al. (2018) beaamt dit en geeft aan dat onderzoeksactiviteiten belangrijk kunnen zijn voor de sociale en educatieve ontwikkeling van kinderen.

Onderzoekers en ouders moeten een balans vinden tussen het respecteren van de autonomie van het kind en het beschermen van hun welzijn. In de studie van Armijo en Willatt (2022) wordt benadrukt dat het erkennen van het recht van kinderen om deel te nemen aan onderzoek belangrijk is om hun waardigheid en autonomie te respecteren. Hoewel het belangrijk is om kinderen te betrekken bij het beslissingsproces, moeten onderzoekers en ouders zich ervan bewust zijn dat kinderen mogelijk niet altijd de complexiteit van hun deelname kunnen begrijpen (Okyere, 2017; Green et al., 2022).

Om deze balans te vinden en te bewaren stellen Lewis en collega's (2023) dat kinderen actief betrokken moeten worden bij het beslissingsproces tot hun deelname om hun autonomie en participatie te bevorderen. Kinderen dienen actief mee te kunnen denken binnen het toestemmingsproces om hun betrokkenheid en autonomie te bevorderen (Vaswani, 2018; Bartholomaeus, 2016). Door kinderen meer zeggenschap te geven binnen het toestemmingsproces, wordt hun gevoel van autonomie versterkt en ervaren ze dat hun mening serieus wordt genomen (Bartholomaeus, 2016).

Thema 2: De stem van het kind

Een veelvoorkomend thema in de artikelen is de vraag of kinderen die deelnemen aan onderzoek de mogelijkheid krijgen om hun eigen stem en perspectief te uiten. Dit thema richt zich op de

ethische kwestie van het feit dat kinderen niet slechts passieve deelnemers zijn, maar actieve en gerespecteerde partners in het onderzoeksproces. Het omvat het belang van kinderperspectieven in onderzoek, het gebruik van kindvriendelijke methoden en de dilemma's en uitdagingen die bij dit thema komen kijken.

Subthema: belang van kinderperspectieven

Het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (UNCRC, 1989, geciteerd in Green et al., 2022) onderstreept het fundamentele recht van kinderen om gehoord te worden en hun mening te kunnen uiten (Green et al., 2022; Adjodhia-Andrews, 2016). Het belang van het kind dient centraal te staan en opvattingen van kinderen dienen in overweging te worden genomen bij kwesties die hen aangaan (Armijo & Willatt, 2022). Volgens Griffin et al. (2014) is de belangrijkste eerste stap van onderzoek het identificeren van de gedachten en perspectieven van kinderen. Het erkennen van kinderen als competente individuen die hun eigen gedachten kunnen delen, is belangrijk voor hun persoonlijke ontwikkeling (Lewis et al., 2023), maar ook voor de kwaliteit en relevantie van de onderzoeksresultaten (Troll & Twomey, 2021; Lewis et al. 2023). De vraag blijft echter of er voldoende aandacht wordt besteed aan de perspectieven van kinderen binnen onderzoek. Green en Hill (2005) stellen in Griffin et al. (2014) dat ondanks de voortdurende benadrukking van kinderrechten, deze rechten en de meningen van kinderen nog vaak worden verwaarloosd in onderzoeksomgevingen, wat leidt tot gebrek aan representatie van hun perspectieven en ervaringen. Door dit gebrek worden belangrijke aspecten van ervaringen van kinderen over het hoofd gezien in de onderzoeksresultaten. Dit kan leiden tot ondervertegenwoordiging van perspectieven van kinderen in besluitingsprocessen (Moore et al., 2015), wat resulteert in beleid en praktijken die niet volledig aansluiten bij de behoeften en

meningen van kinderen. Gallacher & Gallagher (2008, geciteerd in Green et al., 2022) benadrukt dat het van belang is om perspectieven van kinderen voldoende te overwegen en mee te nemen in beleidsbeslissingen omdat dit leidt tot effectiever en relevanter beleid die beter is afgestemd op de behoeften van kinderen (Green et al., 2022).

Ook de kwaliteit en accuratie van onderzoek worden aanzienlijk verhoogd wanneer perspectieven en ervaringen van kinderen worden meegenomen (Shaw & Lunt, 2012, geciteerd in Vaswani, 2018). Kinderen bieden unieke inzichten, wat de diepgang van de verzamelde data vergroot (Moore et al., 2015). Echter wordt er door Griffin en collega's (2014) ook een andere kant belicht van het betrekken van kinderperspectieven in onderzoeksresultaten. Zij stellen dat antwoorden van kinderen vaak inconsistent kunnen zijn en dat ze makkelijk beïnvloedbaar zijn door omgeving of stemming (Griffin et al., 2014). Dit kan de betrouwbaarheid van data juist verminderen en de interpretatie ervan bemoeilijken. Om deze uitdaging te overwinnen, wordt in Moore et al. (2015) voorgesteld om kinderen te beschouwen als experts in hun eigen leefwereld en onderzoeksmethoden hier op aan te passen:

“(..) we have conceptualised children and young people in our reference groups as experts: experts on being children; experts on being individuals who have experienced particular issues; and experts on being children and young people who are involved in research” (Moore et al., 2015, p. 245)

Door op een eigen manier naar kinderperspectieven te kijken en kinderen volwaardig deel te laten nemen in onderzoek wordt er een eigen denkwereld voor ze gecreërd, waardoor zij zich meer op hun gemak voelen en zich minder laten beïnvloeden door andere factoren (Shaw, Brady

& Davy, 2011, geciteerd in Vaswani, 2018), wat leidt tot verbeterde kwaliteit en diepgang in het onderzoek.

Deelname aan onderzoek biedt kinderen zelf ook een reeks voordelen. Allereerst kan het betrekken van kinderen in onderzoek hun zelfvertrouwen en gevoel van autonomie versterken (Moore et al., 2015). Daarnaast draagt het bij aan hun cognitieve ontwikkeling (Griffin et al., 2014) en stimuleert het hen om kritisch na te denken (Green et al., 2022). Deelnemen aan onderzoek geeft kinderen de mogelijkheid om buiten de traditionele klasomgeving leerervaringen op te doen (Moore et al. 2015). Ondanks dat het begrijpen van complexe onderzoeksconcepten uitdagend kan zijn (Moore et al., 2015), biedt deze ervaring kinderen waardevolle ontwikkelingskansen (Lewis et al., 2023). In Vaswani (2018) wordt echter een andere kant belicht van het meer betrekken van kinderen in onderzoek. Zij stellen dat het voortdurend betrekken van kinderen bij onderzoeksactiviteiten juist kan leiden tot overbelasting en stress bij kinderen (Vaswani, 2018). In Akesson et al. (2018) wordt bevestigd dat kinderen psychologische stress kunnen ervaren wanneer ze overbelast raken met onderzoeksactiviteiten, de druk om te presteren en de intensiteit van de activiteiten kunnen leiden tot negatieve emotionele uitkomsten. In Moore et al. (2015) wordt benadrukt dat het erkennen van de cognitieve en emotionele capaciteiten essentieel is om te voorkomen dat kinderen overbelast raken. Het creëren van een ondersteunende omgeving vermindert de stress die gepaard gaat met deelname aan onderzoek (Griffin et al., 2014).

Het is van belang om een balans te vinden tussen de deelname aan onderzoek en de reguliere activiteiten van kinderen. Onderzoeksactiviteiten dienen zorgvuldig te worden gepland en geïntegreerd in het dagelijks leven van kinderen om te voorkomen dat zij overweldigd raken (Moore et al., 2015).

Subthema: kindvriendelijke methoden

Om de stem van het kind te kunnen waarborgen en kinderen actief te betrekken, is het van belang om kindvriendelijke en participatieve methoden in te zetten die een veilige omgeving creëren waarin kinderen zich comfortabel voelen (Coyne, 1998, geciteerd in Griffin et al., 2014).

Kinderen identificeren en construeren hun wereld op een andere manier dan volwassenen (Kirk, 2007, geciteerd in Vaswani, 2018; Moore et al., 2015) en het is niet voldoende om volwassen gerichte onderzoeksmethoden aan te passen en deze vervolgens te gebruiken op kinderen (Einarsdottir, 2005, geciteerd in Vaswani, 2018). Het is daarbij belangrijk om in te zien dat elk kind verschillend is (Mahon et al., 1996, geciteerd in Griffin et al., 2014). “(...) *children, (...) are highly heterogeneous in terms of their cognitive profiles, communicative styles, and interests and there is thus no ‘one-size-fits-all’ approach*” (Masi et al., 2017, geciteerd in Lewis et al., 2023, p.12). Het is van belang om als onderzoeker flexibel en responsief te zijn in de keuze van methoden, waarbij rekening wordt gehouden met de behoeften en capaciteiten van elk kind (Clark, 2011, geciteerd in Griffin et al., 2014).

Participatief onderzoek bevordert een onderzoeksomgeving waarin de stem van kinderen serieus wordt genomen en waar zij actief kunnen bijdragen aan onderzoek (Clark & Morriss, 2017, geciteerd in Vaswani, 2018). Kindvriendelijke methoden met participatieve benadering en creatieve elementen, zoals tekenen en fotograferen, kunnen kinderen helpen hun ervaringen en meningen op een natuurlijke manier te uiten (Lewis et al., 2023). Echter, wijzen Lewis en collega's (2023) erop dat creatieve methoden in sommige situaties, waar verbale communicatie wel nodig is, mogelijk tekortschieten. Onderzoekers moeten daarom zorgvuldig overwegen wanneer en hoe ze deze methoden toepassen om ervoor te zorgen dat ze passend en effectief zijn

(Adjodhia-Andrews, 2016). Volgens Lewis en collega's (2023) kan het gebruik van participatieve methoden leiden tot nauwkeurigere data, omdat kinderen meer betrokken zijn. Echter, benadrukt Iriss (2013, geciteerd in Vaswani, 2018) dat hoewel participatieve methoden veel voordelen bieden, ze ook aanzienlijk veel tijd en middelen vereisen. De complexiteit van dit type onderzoek kan daarmee een belemmering vormen voor de effectiviteit van het onderzoek (Vaswani, 2018).

Binnen participatief onderzoek verschuift de machtsverhouding naar het kind, waardoor kinderen meer invloed krijgen op de vormgeving van het onderzoek (Green et al., 2022). Deze benadering beschouwt kinderen als gelijkwaardige partners in het onderzoeksproces (Graue & Walsch, 1998, geciteerd in Griffin et al., 2014), waardoor kinderen meer controle hebben over hun eigen deelname (Lewis et al., 2023). Daarentegen wijzen Holland, Renold, Ross en Hilman (2010) in (Vaswani, 2018) erop dat machtsdynamieken blijven bestaan, zelfs binnen participatieve methoden. Zij benadrukken dat onderzoekers altijd een zekere mate van controle (Moore et al., 2015) en macht behouden over het onderzoek, de participanten en de uiteindelijke publicaties van de bevindingen (Vaswani, 2018). Dit kan ertoe leiden dat de bijdragen en perspectieven van kinderen louter worden gezien als aanvullend, zonder echte invloed te hebben op de uitkomsten van het onderzoek (Moore et al., 2015). Onderzoekers die niet goed zijn getraind in het leiden van participatieve methoden, kunnen moeite hebben om de perspectieven van kinderen te integreren in het onderzoeksproces (Vaswani, 2018). Volgens Green en collega's (2022) is het daarom essentieel om kinderen bij alle fasen van onderzoek te betrekken om ervoor te zorgen dat ze genoeg zeggenschap hebben in het onderzoeksproces (Green et al., 2022).

Thema 3: De rol van de onderzoeker

De rol van onderzoekers in studies met kinderen brengt aanzienlijke ethische verantwoordelijkheden met zich mee. Onderzoekers moeten een vertrouwensband opbouwen met kinderen en hun ouders, waarbij ze machtsdynamieken en ethische grenzen in acht nemen (Kovats-Bernats, 2002, geciteerd in Okyere, 2017). Dit thema kijkt naar hoe onderzoekers een evenwichtige machtsverdeling kunnen bevorderen, het belang van empathie en respect in hun interacties met kinderen, en de ethische kwesties die kunnen ontstaan door de nauwe relaties die tijdens het onderzoek worden gevormd.

Subthema: relatie onderzoeker-kind

Het opbouwen van een vertrouwensband met kinderen die deelnemen aan onderzoek is essentieel voor zowel ethisch verantwoord (Okyere, 2017) als succesvol onderzoek (IRISS, 2013, geciteerd in Vaswani, 2018). Een positieve relatie tussen de onderzoeker en het kind kan de kwaliteit van de data verbeteren (Buckle et al., 2010, geciteerd in Vaswani, 2018) en bijdragen aan het welzijn van de deelnemer (Griffin et al., 2014). Vertrouwen tussen onderzoeker en kind is cruciaal voor het verkrijgen van eerlijke informatie (Lewis et al., 2023). Uit meerdere artikelen blijkt dat het delen van persoonlijke informatie als onderzoeker kan bijdragen aan een vertrouwensband met deelnemende kinderen (Griffin et al., 2014; Moore et al., 2015; Lewis et al., 2023), hoewel hier duidelijke grenzen moeten worden gehandhaafd om de professionaliteit te waarborgen (Griffin et al., 2014). Activiteiten waarbij kinderen de kans kregen om de onderzoeker beter te leren kennen, bleken in meerdere studies effectief te zijn in het opbouwen van vertrouwen (Lewis et al., 2023; Moore et al., 2015). Door aandacht te besteden aan de persoonlijke aspecten van het kind, zoals interesses en gewoonten, wordt het kind gezien als een volwaardige partner in het onderzoek, in plaats van alleen een deelnemer (Hoy et al., 2018, geciteerd in Lewis et al., 2023).

De relaties die tijdens het onderzoek worden gevormd, kunnen echter ethische vragen oproepen over grenzen en objectiviteit. Atkinson (2005, geciteerd in Vaswani, 2018) waarschuwt dat een nauwe relatie tussen onderzoeker en kind gevaren met zich mee kan brengen. Zo bestaat er een risico dat de onderzoeker onbedoeld het kind beïnvloedt, wat de kwaliteit van de data aantast (Okyere, 2017). Een nauwe band kan ook leiden tot rolverwarring, waarbij kinderen de onderzoeker als hulpverlener gaan zien in plaats van als een neutrale partij (Vaswani, 2018):

“(…), the blend roles between ‘therapy’ and ‘research’ can be confusing and even coercive with a large power imbalance. The wisdom of suggesting that practitioners are best placed to undertake research on sensitive topics with vulnerable participants might therefore easily be questioned” (Chan et al., 2017, geciteerd in Vaswani, 2018, p.509).

Dit kan professionele grenzen vervagen en de objectiviteit van het onderzoek beïnvloeden (Morrow, 2017, geciteerd in Vaswani, 2018). Bovendien kunnen kinderen verwachtingen ontwikkelen die de onderzoeker niet kan of mag vervullen, wat kan resulteren in teleurstelling bij het kind. Bij het beëindigen van het onderzoek kunnen zowel onderzoeker als deelnemer hierdoor negatieve emoties ervaren. Onderzoekers kunnen een schuldgevoel ontwikkelen doordat ze zich verantwoordelijk voelen voor het welzijn van het kind (Vaswani, 2018). *“I certainly found myself regretting not being in a position to follow up with my participants”* (Vaswani, 2018, p.506). Kinderen kunnen aan het einde van het onderzoek een gevoel van verlies ervaren omdat ze de vertrouwensband die ze met de onderzoeker hebben opgebouwd, verliezen (Vaswani, 2018).

Stoecker (1999, geciteerd in Vaswani, 2018) stelt dat onderzoekers een faciliterende en begeleidende rol aan dienen te nemen in plaats van een leidende rol, om de autonomie van kinderen te respecteren en hen de ruimte te geven om hun eigen perspectieven te delen. Hiervoor moeten onderzoekers vaardigheden ontwikkelen zoals luisteren, erkennen en empathisch reageren (Rosenblatt, 1995, geciteerd in Vaswani, 2018). Het tonen van positieve non-verbale signalen, zoals glimlachen en een open lichaamshouding, zijn cruciaal voor het opbouwen van een vertrouwensband (Coyne, 1998, geciteerd in Griffin et al., 2014). Echter kan consistentie in non-verbale communicatie uitdagend zijn voor een onderzoeker vanwege factoren zoals vermoeidheid en de situatie waarin de onderzoeker zich bevindt. Naast tonen van positieve signalen, is het ook belangrijk om stress of vermoeidheid bij kinderen te observeren en hierop te reageren (Griffin et al., 2014), dit zorgt ervoor dat kinderen zich ondersteund voelen (Buckle et al., 2010, geciteerd in Vaswani, 2018) en vermindert kans op negatieve ervaringen of oververmoeidheid. Het succes van onderzoek hangt sterk af van hoe comfortabel de deelnemers zich voelen bij de onderzoeker en hoe deze met hen omgaat (Uggerhøj, 2012, geciteerd in Vaswani, 2018; Griffin et al., 2014). Onderzoekers moeten aandacht besteden aan een groot aantal overwegingen bij het uitvoeren van onderzoek met kinderen. Deze overwegingen voegen meer complexiteit toe aan het onderzoeksproces, dit kan de werklast van onderzoekers aanzienlijk verhogen en maakt het uitdagend om aan alle eisen volledig te voldoen (Vaswani, 2018).

Subthema: machtsverhoudingen

Machtsverhoudingen spelen een centrale rol in onderzoek met kinderen (Kirk, 2007, geciteerd in Vaswani, 2018). Ontwikkelingsdiscoursen creëren duidelijke machtsongelijkheden tussen

kinderen en volwassenen, waardoor volwassenen vaak als meer bekwaam worden gezien (Walkerdine, 1998, geciteerd in Bartholomaeus, 2016) en hierdoor meer controle uiten op kinderen. Deze dynamiek kan ertoe leiden dat kinderen de onderzoeker zien als iemand met macht die ze moeten behagen en zich verplicht voelen om de onderzoeker tevreden te stellen (Foucault, 1982, geciteerd in Bartholomaeus, 2016). Onderzoekers moeten zich bewust zijn van hun eigen rol in deze machtsdynamiek en actief streven naar het verminderen van machtsverschillen (Moore et al., 2015). Het balanceren van machtsdynamieken is echter een grote uitdaging en vereist voortdurende inspanning van onderzoekers (Green et al., 2022). Een eerste stap in de goede richting is om kinderen te behandelen als experts en gelijkwaardige in onderzoekscontext (Sanders, 2002, geciteerd in Green et al., 2022). Het concept van ethische symmetrie, zoals beschreven door Christensen en Prout (2002, geciteerd in Armijo & Willatt, 2022), biedt een kader waarin kinderen met hetzelfde respect en dezelfde ethische overwegingen worden benaderd als volwassen deelnemers. Het erkennen van de machtsdynamiek in onderzoek is cruciaal voor het ethisch verantwoord betrekken van kinderen (Salamon, 2015, geciteerd in Armijo & Willatt, 2022). Door kinderen als experts in hun eigen leven en ervaringen te beschouwen, kunnen onderzoekers bijdragen aan een meer rechtvaardige en inclusieve onderzoekspraktijk (Vaswani, 2018).

Discussie

Deze scoping review is uitgevoerd om een overzicht te verkrijgen over de ethische kwesties betreffende het gebruik van kinderen als participanten in onderzoek. De resultaten onthullen een breed schaal aan inzichten, waarbij de thema's uit het artikel van Regan en collega's (2012) slechts deels werden teruggevonden in de geïncludeerde literatuur. Dit kan mogelijk worden

verklaard door de specifieke focus van Regan en collega's (2012) op de uitdagingen van ethische commissies, in plaats van op bredere ethische kwesties in onderzoek met kinderen. Vanwege het ontbreken van deze terugkoppeling, is er ook gefocust op nieuwe thema's die in de literatuur naar voren kwamen.

Ten eerste is er gekeken naar de ontwikkeling van de perceptie van kinderen in onderzoekscontexten. Waarin duidelijk wordt dat kinderen steeds meer worden erkend als actieve deelnemers in onderzoek met eigen perspectieven en ervaringen. Deze benadering benadrukt het belang van het integreren van de meningen en perspectieven van kinderen in onderzoek, wat nieuwe ethische vragen oproept over de mate waarin dit daadwerkelijk gebeurt, de effectiviteit ervan en welke invloed dit heeft op de kwaliteit van onderzoek.

Informed consent blijkt een complex aspect te zijn bij onderzoek met kinderen. Bij het gebruik van dit instrument in de context met kinderen ligt de nadruk vaak op ouderlijke toestemming voor deelname van het kind. De resultaten suggereren echter dat kinderen vaak beter in staat zijn om eigen beslissingen te nemen dan volwassenen denken. Dit roept vragen op over de effectiviteit en de ethische grondslag van het eisen van *informed consent* van ouders. Hoewel ouderlijke toestemming bedoeld is om kinderen te beschermen, kan het ook leiden tot uitsluiting van onderzoeksactiviteiten, wat gevoelens van isolatie en onzekerheid bij kinderen kan veroorzaken. Het is lastig om te beoordelen of een kind zelf in staat is om toestemming te geven voor deelname, of dat een ouder dit dient te doen. Hierbij is het belangrijk om te kijken naar de (cognitieve) ontwikkeling van het kind, de context en de eventuele risico's die gepaard gaan met het onderzoek. Daarnaast speelt cultuur een belangrijke rol; in sommige culturen wordt de zelfstandigheid van kinderen meer erkend dan in andere. Dit benadrukt de noodzaak voor

flexibiliteit waarbij rekening wordt gehouden met cultuur en context, waarbij zowel de rechten van het kind als de bescherming door ouders in acht worden genomen.

Het waarborgen van de perspectieven en ervaringen van kinderen is een ethisch thema waar onderzoekers steeds meer aandacht aan besteden. Het betrekken van kinderen bij het onderzoeksproces en het integreren van hun perspectieven verbetert niet alleen de kwaliteit en relevantie van de onderzoeksresultaten, maar draagt ook bij aan de ontwikkeling van kinderen door hun zelfvertrouwen en autonomie te versterken. Dit betekent dat onderzoek met kinderen niet alleen een middel is om data te verzamelen, maar ook een waardevolle en leerzame ervaring kan zijn voor de deelnemende kinderen. Om een positieve onderzoeksbeleving voor kinderen te waarborgen, dienen onderzoekers maatregelen te treffen die ervoor zorgen dat kinderen niet overbelast raken of stress ervaren tijdens hun deelname. Het gebruik van kindvriendelijke methoden die rekening houden met de perspectieven, belangen en capaciteiten van kinderen is essentieel om hun stem in onderzoek te laten horen.

De rol van de onderzoeker vormt de laatste cruciale ethische kwestie. De manier waarop onderzoekers hun onderzoek opzetten en omgaan met deelnemers bepaalt sterk hoe kinderen worden gezien en behandeld binnen het onderzoeksproces. Om een omgeving te creëren waarin kinderen zich comfortabel en vrij voelen om zich te uiten, is het essentieel dat onderzoekers een vertrouwensband met hen opbouwen. Verschillende studies benadrukken het belang van activiteiten die kinderen in staat stellen om de onderzoeker beter te leren kennen. Hoewel het opbouwen van een vertrouwensband vele voordelen heeft, zijn er ook risico's aan verbonden. Kinderen die deelnemen aan onderzoek komen vaak uit gemarginaliseerde of kwetsbare groepen, is gebleken uit deze scoping review. Het gevoel van hulp en ondersteuning dat zij ervaren van de onderzoeker kan leiden tot rolverwarring, waarbij kinderen de onderzoeker zien als een

hulpverlener in plaats van een wetenschapper. Wanneer het onderzoek wordt beëindigd, kan dit leiden tot gevoelens van verdriet bij het kind en schuldgevoel bij de onderzoeker. Het is van fundamenteel belang dat kinderen na hun deelname geen negatieve gevoelens overhouden; dit moet te allen tijde worden vermeden. Onderzoekers dienen zich voortdurend bewust te zijn van de impact die zij hebben op de kinderen die deelnemen aan hun onderzoek. Het is essentieel dat zij een balans vinden tussen het opbouwen van een ondersteunende relatie en het vermijden van het creëren van hoge verwachtingen bij kinderen. Daarnaast is het cruciaal dat zij, ondanks het opbouwen van deze relaties, hun objectiviteit en professionele houding behouden om de kwaliteit van onderzoek te kunnen waarborgen.

Een terugkerend overkoepelend thema in de bevindingen van deze scoping review is de voortdurende noodzaak om een balans te vinden tussen enerzijds het respecteren en integreren van de perspectieven van kinderen, en hen actief te laten deelnemen aan onderzoek, en anderzijds het beschermen van deze kinderen tegen mogelijke schade, stress en emotionele kwetsbaarheid.

Deze studie kent enkele beperkingen die moeten worden besproken. Ten eerste is er in de inclusiecriteria geen specifieke doelgroep vastgesteld, behalve dat de studies kinderen in het algemeen moesten betreffen. Dit heeft ertoe geleid dat er studies zijn opgenomen die zich speciaal richten op kinderen uit kwetsbare of gemarginaliseerde groepen, zoals kinderen met een handicap, kinderen uit armoedige omgevingen, kinderen met autisme en kinderen met een oorlogsverleden. Vanwege tijdsbeperkingen konden deze specifieke groepen niet afzonderlijk behandeld worden, ondanks dat hun bijdrage waardevol zou zijn voor het begrip van de onderzochte thema's.

Verder is in de inclusiecriteria bepaald dat alleen artikelen met kinderen onder de 18 jaar zouden worden meegenomen. Tijdens de thematische analyse bleek echter dat een van de geïncludeerde artikelen ook deelnemers omvatte in de leeftijdscategorie 0 tot 25 jaar. Hoewel bij de analyse nadruk is gelegd op de gegevens van de deelnemers onder de 18 jaar uit dit onderzoek, kan dit toch enige invloed hebben gehad op de interpretatie van de bevindingen.

Voor toekomstig onderzoek is het aan te bevelen om specifiekere subgroepen binnen de kinderopulatie te onderzoeken. Vanwege tijdsbeperkingen konden ook niet alle ethische thema's uit de geïncludeerde literatuur over onderzoek met kinderen als deelnemers onderzocht worden. Voor toekomstig onderzoek is het aan te raden om meer tijd in te plannen, zodat deze aanvullende thema's verder onderzocht kunnen worden.

Conclusie

Deze scoping review identificeert drie cruciale ethische thema's omtrent onderzoek met kinderen: *informed consent*, de stem van het kind en de rol van de onderzoeker. Er is een groeiende erkenning van kinderen als autonome en competente individuen die actief betrokken moeten worden bij onderzoek. Dit maakt niet alleen hun perspectieven en meningen hoorbaar, maar verbetert ook de kwaliteit van het onderzoek. Hoewel deze ontwikkeling positief is, blijft het essentieel om kinderen te beschermen tegen mogelijke risico's en schade. Het gebruik van kindvriendelijke onderzoeksmethoden en het opbouwen van vertrouwensrelaties zonder professionele grenzen te overschrijden, zijn hierbij cruciale aspecten. Kinderen hebben het recht om gehoord te worden, maar hun bescherming moet altijd gewaarborgd blijven. Toekomstig onderzoek met kinderen moet deze balans verder onderzoeken en versterken om zowel de rechten als het welzijn van kinderen te waarborgen.

Referenties

- Ajodhia-Andrews, A. (2016). Reflexively Conducting Research with Ethnically Diverse Children with Disabilities. *the Qualitative Report*. <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2016.2185>
- Akesson, B., Hoffman, D. a. T., Joueidi, S. E., & Badawi, D. (2018). “So the World Will Know Our Story”: Ethical Reflections on Research with Families Displaced by War. *DOAJ (DOAJ: Directory of Open Access Journals)*. <https://doi.org/10.17169/fqs-19.3.3087>
- Armijo, M., & Willatt, C. (2022). Ethics committees and shaping of children’s participation in qualitative educational research in Chile. *Children & Society*, 38(1), 1–15. <https://doi.org/10.1111/chso.12647>
- Barker, J., & Weller, S. (2003). Geography of Methodological Issues in Research with Children. *Qualitative Research*, 3(2), 207–227. <https://doi.org/10.1177/14687941030032004>
- Bartholomaeus, C. (2016). Developmental discourses as a regime of truth in research with primary school students. *International Journal Of Qualitative Studies in Education/QSE. International Journal Of Qualitative Studies in Education*, 29(7), 911–924. <https://doi.org/10.1080/09518398.2016.1174896>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology (Print)*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Christensen, P., & Prout, A. (2002). Working with Ethical Symmetry in Social Research with Children. *Childhood*, 9(4), 477–497. <https://doi.org/10.1177/0907568202009004007>
- Digdon, N., Powell, R. A., & Harris, B. (2014). Little Albert’s alleged neurological impairment: Watson, Rayner, and historical revision. *History Of Psychology*, 17(4), 312–324. <https://doi.org/10.1037/a0037325>

- Dockett, S., & Perry, B. (2005). Researching with children: insights from the Starting School Research Project. *Early Child Development And Care*, 175(6), 507–521. <https://doi.org/10.1080/03004430500131312>
- Field, M. J., & Behrman, R. E. (2004). *The Necessity and Challenges of Clinical Research Involving Children*. Ethical Conduct Of Clinical Research Involving Children - NCBI Bookshelf. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK25553/>
- Filer, A., Pollard, A., & Thiessen, D. (2002). *Children And Their Curriculum: The Perspectives Of Primary And Elementary School Children*. Routledge. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/rug/reader.action?docID=178755>
- Fridlund, A. J., Beck, H. P., Goldie, W. D., & Irons, G. (2012). Little Albert: A neurologically impaired child. *History Of Psychology*, 15(4), 302–327. <https://doi.org/10.1037/a0026720>
- Green, D. M., Taddeo, C. M., Price, D. A., Pasenidou, F., & Spears, B. A. (2022). A Qualitative Meta-Study of Youth Voice and Co-Participatory Research Practices: Informing Cyber/Bullying Research Methodologies. *International Journal Of Bullying Prevention/International Journal Of Bullying Prevention*, 4(3), 190–208. <https://doi.org/10.1007/s42380-022-00118-w>
- Griffin, K. M., Lahman, M. K. E., & Opitz, M. F. (2014). Shoulder-to-shoulder researchwithchildren: Methodological and ethical considerations. *Journal Of Early Childhood Research*, 14(1), 18–27. <https://doi.org/10.1177/1476718x14523747>
- Helseth, S., & Slettebø, Å. (2004). Research Involving Children: some ethical issues. *Nursing Ethics*, 11(3), 298–299. <https://doi.org/10.1191/0969733004ne697oa>

Het Bobo-pop-experiment en agressie / cultuur. (z.d.). Psychologie, Filosofie en Denken Over het Leven. <https://nl.sainte-anastasio.org/articles/cultura/el-experimento-del-mueco-bobo-y-la-agresividad.html>

Holland, S., Renold, E., Ross, N. J., & Hillman, A. (2010b). Power, agency and participatory agendas: A critical exploration of young people's engagement in participative qualitative research. *Childhood*, 17(3), 360–375. <https://doi.org/10.1177/0907568210369310>

Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind - Kinderrechten.nl. (2023, 12 september). Kinderrechten. <https://www.kinderrechten.nl/professionals/kinderrechten/>

Kirk, S. (2007). Methodological and ethical issues in conducting qualitative research with children and young people: A literature review. *International Journal Of Nursing Studies*, 44(7), 1250–1260. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2006.08.015>

Lane, D., Blank, J., & Jones, P. (2019). *Research with Children: Context, Power, and Representation.*

NSUWorks. https://nsuworks.nova.edu/tqr/vol24/iss4/4/?utm_source=nsuworks.nova.edu%2Ftqr%2Fvol24%2Fiss4%2F4&utm_medium=PDF&utm_campaign=PDFCoverPages

Lewis, K., Hamilton, L. G., & Vincent, J. (2023). Exploring the experiences of autistic pupils through creative research methods: Reflections on a participatory approach. *Infant And Child Development*. <https://doi.org/10.1002/icd.2467>

Mahr, J. M. (z.d.). *Ethical Issues in Research Involving Children.* CREAN-network.

Geraadpleegd op 10 maart 2024, van https://crean-network.org/application/files/1515/0702/7262/21ethical_issues_in_research_involving_children.pdf

- Mengist, W., Soromessa, T., & Legese, G. (2020). Method for conducting systematic literature review and meta-analysis for environmental science research. *MethodsX*, 7, 100777. <https://doi.org/10.1016/j.mex.2019.100777>
- Moore, T., Noble-Carr, D., & McArthur, M. (2015). Changing things for the better: the use of children and young people's reference groups in social research. *International Journal Of Social Research Methodology*, 19(2), 241–256. <https://doi.org/10.1080/13645579.2014.989640>
- National Commission for the Protection of Human Subjects of Biomedical and Behavioral Research. (1979). The Belmont report: Ethical principles and guidelines for the protection of human subjects of research. U.S. Department of Health and Human Services. <https://www.hhs.gov/ohrp/regulations-and-policy/belmont-report/read-the-belmont-report/index.html>
- Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit | NWO.* (z.d.).
NWO. <https://www.nwo.nl/nederlandse-gedragscode-wetenschappelijke-integriteit>
- Okyere, S. (2017). 'Like the stranger at a funeral who cries more than the bereaved': ethical dilemmas in ethnographic research with children. *Qualitative Research*, 18(6), 623–637. <https://doi.org/10.1177/1468794117743464>
- Pham, M., Rajić, A., Greig, J., Sargeant, J. M., Papadopoulos, A., & McEwen, S. A. (2014). A scoping review of scoping reviews: advancing the approach and enhancing the consistency. *Research Synthesis Methods*, 5(4), 371–385. <https://doi.org/10.1002/jrsm.1123>
- Punch, S. (2002). Research with Children. *Childhood*, 9(3), 321–341. <https://doi.org/10.1177/0907568202009003005>

- Regan et al., (2012), *Ethical Issues in Pedagogic Research* The Journal of Pedagogic Development Volume 2 Issue 3 – Autumn 2012
- Reneman, A. (2011). *Het Kinderrechtenverdrag krijgt tanden: over hoe het VN Verdrag inzake de Rechten van het Kind via het EU-recht en het EVRM binnendringt in het Nederlandse vreemdelingenrecht*. Scholarly Publications. <https://hdl.handle.net/1887/18412>
- Thomas, N., & O’Kane, C. (1998). The ethics of participatory research with children. *Children & Society*, 12(5), 336–348. <https://doi.org/10.1111/j.10990860.1998.tb00090.x>
- Vaswani, N. (2018). Learning from failure: are practitioner researchers the answer when conducting research on sensitive topics with vulnerable children and young people? *International Journal of Social Research Methodology*, 21(4), 499–512. <https://doi.org/10.1080/13645579.2018.1434866>